

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Pro Tvendo Sacro Coelibatv Axioma Catholicvm

Ceneau, Robert

Parisiis, 1545

Tomvs Secvndvs, De Monasticorum ordinum primordiis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30468

libatu plurima ex dictis colligi possunt: quæ quidem omnia in monachismo non satis agnouisse Erasmus Roterodamum sero tandem pœnituit. verum sat cito, si sat bene. Docet hoc ad Cartusianum quendam propria ipsius manu scripta palinodia: quam hoc consilio contexere libuit, vt si qui imitati sunt peccantem, imitentur & ipsi pœnitentem. quando in priore rubor & verecundia, in posteriore vero vera est constituenda gloria.

TOMVS SECVNDVS,

De Monasticorum ordinum primordiis.

Vsque adeo non est res seu recēs seu humanitus adinuēta Therapeutice, vt sit potius priscū, imo inter prisca antiquissimū, cœlitūsq; demissū institutū. Therapeuticē appello monasticæ vitæ formulā. Nam therapeutæ olim cultores seu monachi dicebantur, qui anachoresin obseruabant, & seuerioris vitæ institutum, quæ monachismū dicere possumus. Formula enim est vitæ syncerioris ac defæcata, cuius obseruatores seculo vale dicentes, se totos vitæ contemplatrici ac theoricæ deuouebant. Constat autē Eliæ Eliseiq; tēporibus non defuisse ampla ac numerosa therapeutarū, qui tum prophetæ cœsebantur, collegia atq; cœnobia. id quod plane liquet ex 3. Reg. 18. cap. Abdias autē timebat dominū deū valde. Nam cū interficeret Iezabel prophetas domini, tulit ille centū prophetas, & abscondit eos quinquagenos & quinquagenos in spelūcis, & paut eos pane & aqua. Quod autem huius cultores instituti negociis secularibus de more renunciarent, vel hinc patet, q̄ 3. Reg. 19. Elisæus dixit ad Eliā, Osculer, oro te, patrem meum & matrem meā: & sic sequar te. Qui etiam iuxta tunc tēporis floruisse therapeutarū collegia siue cœnobia vel hinc patet, quod 4. Reg. . scribitur, Egressi sunt filij prophetarū, qui erant in Bethel ad Elisæum. Erant autem filij eruditione & disciplina, non natura, mutuo conuiuentes, ac rebus diuinis vacātes. & hinc

4. Reg. 4. habetur, Erat autem fames in terra, & filij prophetarum habitabant coram eo. Et paulo mox eiusdem cap. 6. dixerunt filij prophetarum ad Elisæum, Ecce locus in quo habitamus coram te, angustus nobis est: eamus vique ad Iordanem, & tollant singuli de sylua materias singulas, vt ædificemus nobis ibi locum ad habitandum. Hinc liquet non defuisse cœnobarum numerosa collegia, qui deo seruietes, rebus mundanis vale dixerant. Viginti-que monasticum institutum sub Elia & Elisæo, anno ab orbis condito aut supra quater millesimum ducentesimo nonagesimo, quo scilicet tempore Elias Thesbites in eorum curru in cœlum euehitur, qui est annus ante natalem Christianum nongentesimus nonus.

Ordo insuper Therapeutarum seu monachorum multo tempore floruit apud Iudæos in Phariseorum Essenorumque collegiis. Nam cum syncerioris vitæ essent Essenæ, præstarentque cæteris, constat Phariseos suo viuendi instituto, si in eo sincere perstitissent, commendabiles fuisse, cum de eis dicat Paulus in Actis cap. 26. Quoniam secundum certissimam sectam nostræ religionis vixi Phariseus, & nunc in spe, quæ ad patres nostros repromissionis facta est à deo, isto iudicio subiectus, in quam duodecim tribus nostræ nocte ac die seruietes, sperant deuenire. Neque enim rectum Phariseorum institutum reprehendit Christus, sed simulatam eorum religionem, & aduectas de capituli proprii officina superstitiones: quibus ademptis, nihil est cur vituperandi fuissent Pharisei. Nos autem de pura eorum religione loquimur, non de simulata ac supersticiosa. Atqui ex Iosepho, atque aliis probatis authoribus, plane constat Essenorum familiam insignis fuisse continentia, qualis est quæ ordini monastico congruit. Floruerunt autem huiusmodi instituta tempore Machabæorum, ante Christum natum annis plusquam trecentis. Nam de Essenis Iosephus lib. 18. cap. 2. Antiquitatum ait, Iudæorum philosophos fuisse, qui cuncta in deum redigunt, immortalem dicunt animam, sacrificia communia habent, vxores non ducunt, nec seruos habere curant. Hi erant sui temporis therapeute seu monachi. Sed de hac re supra copiosius.

Canonicos dicimus, qui ex cõmuni placito ac voto orati

tionem ac mutue bonorum distributioni obnoxij erat. Erat autem hoc veluti elementum quoddam atque exemplar futuræ communio- nis in ordine canonicorum, qui triplici voto adstricti se regulares appellat. quem D. Augustinus logo post tempore institutus, ab apostolico fonte se hausisse profitetur. Hic ergo ordo statim ab orbe redempto primum illuxisse visus est tempore Apostolorum: quoniam erat creditum cor unum & anima una, nec quisquam proprium aliquid se habere dicebat. Anno à Christiano natali 24. floruit huiusmodi Therapeutarum institutum, quod postea desit esse omnibus Christianis commune: sed redactum est tandem in eorum sortem, qui temporibus Philonis sobrie ac continenter vixerunt: ut auctores sunt idem Philo & Euseb. lib. 2, 16, & 7. capitibus. quam sententiam confirmat D. Arcopagita Dionysius, qui ad Caium Demophilumque Therapeutas scripsit, eos proprii admonens instituti. Sed & Georgius Pachymeres ipsum Philonem ita loquentem introducit, In plerisque orbis regionibus hoc genus monachorum repire est. Oportebat sane boni istius sic perfecti fieri participem non Græciæ solum, sed & reliquam gentium barbariam. Eorum enim, qui à solitaria singularique mansionem cognomen sortiti sunt monachi in Aegypto, quorum numerus creberrimus est maxime circa Alexandriam. Ut enim ubiuis gentium quisque est optimus, in eam concurret demigrare colonia, p inde atque in patriam therapeutarum. Addit insuper Philo huiusmodi therapeutas lucem diurnam totam philosophiam impedere solitos, & corporis curam in breue noctis transferre momentum, asserens nonnullos in tertium diem, alios vero in sextum diem distulisse cibum. Hæc de tertio monastici instituti ætate dicta sunt. Superest alios percurrere monachorum ordines, ordinumque origines.

Ab hoc prisca monachatus ævo affulgere cœpit, & totis (quod dicitur) radiis orbem illustrare efficacissimum vitæ monasticæ institutum, utpote sanctis legibus regulisque ita circumseptum, ut limites designatos neque ad latum quidem vnguam transilire liceret. Viguit hæc formula in Anachoretis, quos ab eremi cultura Eremitas vocamus. Qui si quando gregatim agerent, monachi cœnobitarum: si vero selectim ac priuatim, Anachoretarum dicebantur. Hoc genus therapeutarum sub Constantino Impatore floruit, ducibus & antesignanis Paulo eremita non primo, ut quidam voluit; eum enim Ioan-

nes Baptista lōgo pr̄uenit intervallo, Antōnio, Hilario, ac ceteros authoribus. Incidit gloriosum illud Anachoretarum (yt sic dicam) apicium in annum à Christiano ortu trecentessimum, Siluestro Papa, & Constantino imperatore. Erant enim tum temporis in vasta eremo sub Pacomio Patre innumerabiles monachi, sub Amos abbate ad numerum fermè quatuor milium chiliadum, præter aia cœnobiaz monachorumque conuentus, qui nullo comprehendi poterant numero. Hic interim nobis dicetur ordo Anachoretarum, qui in eo viuendi instituto penè perdurarunt usque ad tempora diuorū Basilii, Chrysofomi, Hieronymi. Fuisse his temporibus ex voti professione virgines Theodoritus author est libro 3. cap. 6. Acalone, inquit, & Gazæ mulierum perpetuam virginitatem professarum alios dissecuere, & ordeo compleuere, ac porcis escam obiecere. Hæc 19. eiusdem, Publia nobilissima scœmina. Hæc habebat secū virginum castitatem vitæ professarum: hæc omnia erant tempore Iuliani Apostatæ, & qui eum præcesserat Constantij Imperatoris anno 340.

Ordo Basilianorum, qui certis legibus, viuendiq; formulis à diuo Basilio editis viuere cœperunt, cœpit illucere orbi sub magno Pontifice Damaso, Imperatore Iuliano, Basilio Magno, Gregorio Nazianzeno, Hilario Pictauiensi, Ioanne Damasceno, diuo Hieronymo, Martino Taronensi, ac reliquis insignioris notæ pontificibus, qui sub id tempus mirum suę sanctitatis, atque eruditionis inextimabilis odorem sparserunt. Extat huius ordinis regula diuo Basilio auctore. De hac re Theodoritus in catalogo. Huius scilicet Basilij sunt psalmorum matutini cantus, & cœtus virorū ac mulierū virtutem & continentiam exercētū *ἀσκήσις* Græci dixerunt.

Ordo Augustinianus à diuo Augustino regula ac legibus descriptus, florere cœpit circiter annū domini quadringentesimum trigessimū, summis ecclesiæ pontificibus Siricio & Innocentio, imperantibus Theodosio, ac deinde Arcadio, Hieronymo, Ambrosio, Chrysofomo, diuo Martino, Gregorio Nazanzeno sui claritate nominis orbem illustrantibus. Hunc ordinem non tam à se institutum quam ab Apostolis deriuatum idem Augustinus censeret voluit.

Plura ea de re & fusius ex Volaterrano libro Commentariorum vigesimoprimum haurire poteris. Hic ordo quum multis annis a sua synceritate defecisset, primum restitutus est suae integritati a diuo Nortberto Praemonstratensis familiae institutore: deinde sub annum Domini millesimum quadringentesimum per Frigionariam congregationem, alias appellatam Lateranensem, in Italia in legitimum ordinem redactus. nouissime vero in Gallia a congregatione, quam appellant Castrinantonis (vulgo Chasteaulandon) suae puritati restitutus circiter annum millesimum quingentesimum. Qui viri in hoc ordine floruerunt, ex Raphaele Volaterrano discere poteris. Diffusa est in multa hominum milia haec Augustiniana familia. Aiunt enim coenobia olim in Europa ad quatuor milia sexcentaquinque inuenta fuisse, habu- itque sui instituti pontifices maximos, Gelasium primum, Leonem octauum, Alexandrum Paschalem, Luciumque secundos. Itemque Alexandrum, Innocentium, Honorium, suae nomenclaturae tertios. Cardinales amplius trecentos, denique viros sanctitatis opinione praestantes & celebratos plus minus septies mille quingentos.

Ordo Benedictinus initium sumpsit in monte Cassino circiter annum Domini quingentesimum trigessimum sub id tempus quo Gregorius Magnus, Mauricio imperante, ecclesiae praesulatum tenebat: quo tempore floruit, viguitque vitae regularis ac continentiae virginis diuae Brigidae sacrum tyrocinium. Ex hoc vno augustissimo sancte, ac defaetissimo viuendi instituto, veluti equo Troiano, innumeri monastice integritatis praerogae perierunt: quandoquidem emisit huius foetura ordinis Romanos pontifices quatuor & viginti, Cardinales praeter ceturiam octogintatres, Abbates insignes supra chiliadem quingentos septuaginta. Lapsa demum in quibusdam locis syncerioris vitae tenore, repullulauit ordo Celestinatorum, de quo mox plura dicturus sum: tandemque sub Eugenio quarto surculus emer- sit congregationis sanctae Iustinae, quae transuersos a linea, deuiosque tyrones regulari exemplo ad viam reduxit. Senserunt eiusmodi purioris regulae nitorem in Gallia conuetus Casalis Benedicti, diui Sulpitij coenobium apud Bituricas; Geme- ticense item claustrum in agro Caletensi, diui Vincentii te-

plum apud Cœnomanos, demum apud Lutetiam Parisiorū diui Germani Pratenſis eſdes. Hi omnes cultioris ac ſyncerioris vitæ exemplar, ab vnius congregationis fonte, diuæ ſcilicet Iuſtinæ pie ac religioſe receperunt.

† Ordo Cluniacenſis emerſit anno Domini nongentiſimo duodecimo. Præerat tum ſedi apoſtolicę Anaſtaſius ſecundus, imperio vero Conradus primus, authore Bernone ſuccedētibus illi Abbatibus Odone, Adamaro, Maiolo prius Maticenſi archidiacono, Odibone, qui deſunctorū memoriam orbi inuexit, celebremq̃ reddidit, annuo ritu obſeruandam, Hugone, viris opinione ſanctitatis clariffimis.

ſ Ordo Vallis vmbroſæ illuxit orbi Chriſtiano anno domini milleſimo octauo. Alij vero referunt huius originem in annum milleſimum ſeptuageſimum ſeptimum ſub Gregorio ſeptimo; authore Ioanne Galberto Florentino, Sioniacæ labis vehementiſſimo inſectatore.

ſ Ordo Humiliatorum prodiit in lucem anno Domini milleſimo decimo ſeptimo. Hi primū exilio mulctati ab Henrico Imperatore tertio, vnā cum vxoribus diuinis laudibus, abſtinentię ac lanificio egregiam nauarunt operam. demum ſibi redditi, priorem vitæ formulam aut tenuerūt, aut certè auxerunt, vt ſemimonachi cenſeantur. Probator ordinis Innocentius tertius.

7 Ordo Camaldulenſium primordia ſumpſit anno Domini milleſimo trigefimo tertio, diuo Romualdo authore, Benedicte nono Pontifice: i n hocq; emerſiſſe videtur, vt Benedicte ordinem lapſum ſuo reformaret exemplo.

ſ Grandimontenſis ordo pullulauit anno milleſimo ſeptuageſimo ſexto. Caput ordinis Stephanus Stephani nobilis Aruernus. Prima ſedes ſita fuit ad montem Muretum. Loricam nudo corpore geſtabat, vixit nihilominus annis octoginta.

ſ Cartuſianus ordo, de quo ſuprà dictum eſt, viguit ſemper & floruit, hucusque illibatus permanens, ſui ſemper ſimilis, nulla ex parte vacillans, ab anno Domini milleſimo octogefimo ſexto. In ſuo ſemper inſtituto perſeuerat, authore primario Brunone Canonico Carnotenſi, patria Colonienſi, ſcholæ Pariſienſi rectore ſua etate clariffimo, primo ordinis abbate Hugone Gratianopolitano præſule.

10 Ordo Siftertiensium sub diuo Roberto Molismensi, de quo supra plurima tradidit Robertus, originē habuit anno domini millesimo nonagesimoquarto. Cui ordini proximē successit, tanquā ramus ex radice, flore fructuque sua uissimus Clareuallensis ordo, diuo Bernardo authore primario: idque sub anno Domini millesimo centesimo trigesimoquarto sub Stephano abbate Siftertiensi.

11 Ordo Celestinorū ortū habuit anno dñi millesimo nonagesimo sexto à Petro de Murrone, eremita primū, deinde in summum pontificem electo, qui Celestinus quintus dicebatur: tandemque pontificatum abdicauit. Verum egregiam sanē post se familiam relinquens, Celestinorum clarissimē suæ sanctitatis, celeberrimique exempli commendationem posteritati reliquit. Hi enim sunt Celestini, qui Carthusianis moribus quadantenus similes, constantissimē hucusque in sua integritate perdurarunt. nec à primæua institutione vel ad transuersum quidem unguem recessisse deprehenduntur. Istos, ut Carthusianos in officio semper continuit solitudo, uisitatio & silentium. Nam caput exēptile facit, ut omnes regulæ sint subditi. Hinc ortum adagium, plus prudentiæ continens, quàm uerborum elegantiæ. Per so, si, vi, tenetur Carthusia in vi. So. i. solitudinē. Si. i. silentiū. Vi. i. uisitacionē. Nā uisitatio & caput exēptile faciūt, ut leges præ sint regibus potius, quàm reges legibus.

12 Ordo Templariorum institutus est anno Domini Millesimo centesimo uigesimo. Hi scilicet Templarii præter militiam professam, religionis ergō orationem dominicam certo numero repetitam pro canonicis horis pronuntiabant, albo amictu uestiti.

13 Ordo Præmōstratensis à loco præmonstrato sic dictus, ut quē diuo Nortberto, natione Lotharingo, angelus præmōstrat in star mōtis Moria: qui appellatus est mons, quē Dominus uiderat. Hic, inquā, locus Præmōstratus, nō de ppe mōstratus, ut aliqui uolūt, hodie quoque manet totius sedes ordinis in medio situs nemore in diocesi Laudunensi. Est autem Laudunum, quasi mons popularis. Erii cœpit sub Calixto secundo, anno domini millesimo centesimo uigesimo secundo plus minus: in hoc institutus, ut lapsus ordo canonicus Augustini suas detergeret sordes, & huius Nortberti

suorumq; affectarum exemplo meliorem formam induerunt.
 14 Ordo Gulielmitarum autore Gulielmo olim duce Aquitaniam, initium habuit anno Domini millesimo centesimo, quinquagesimo octavo plus minus. Huius familiae aliam etiamnum Albi Mantelli dicuntur, quo velamine quondam tegebantur, nunc vero cuculla induri incedunt. Gulielmus autem qui huic instituto dedit originem, dux Picardie fuerat, fautor schismatis, stans a parte Petri Perleonis antipope aduersus Innocentium secundum: qui diu Bernardi zelo commotus, omnem ferociam exuens, anachoresin seuerissime exercuit, ferrea ad nudam cutem cathena alligata, penitentiae posteris reliquit exemplum. Haec est imitatio dexterę excelsi, qui tangit montes, & fumigant: qui que ferocem leonem in mitissimum agnum conuertit.

15 Ordo semperac superbeatę & benedictę Trinitatis, de redemptione captiuorum in agro Meldensi, loco frigidissimi cerui appellato, Gallicę Cherfroit, in dicio semper adorandę crucis cęlestis effulsit: idque anno Domini millesimo centesimo nonagesimo septimo, Ioanne Mata & Felice anachoreta authoribus: quibus apparuit ę celo crux rubri cęruleique coloris. Qui ordo in hoc ab Innocentio tertio approbatus est, vt huius professores redimendis ę facibus infidelium captiuis assiduam darent operam.

16 Anno domini millesimo ducentesimo suo fulgore orbem illustrauit ordo Dominicanus fratrum predicatorum sub Dominico Calaguritano: simulque ordo Minorum sub diuo Francisco, flagrantissimo pietatis cultore, prebente huiusmodi ordines Honorio tertio pontifice: quorum propagines vni mendicitati innixi, totum orbem impleuerunt.
 17. Moxque anno Domini millesimo ducentesimo decimo optimo accessit ad numerum ordo sanctę Clare: anno sequenti de vigesimo ordo beatę Marię de monte Carmeli confirmatur. Moxque subsequitur confirmatio ordinis Eremitarum beati Augustini anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo. Quos ordines Honorius tertius sua auctoritate interueniente firmavit.

18. 19. 20 Ordo seruorum beatę Marię semper virginis et ordines habuit anno Domini millesimo ducentesimo octogesimo quinto, tempore Martini quarti, huius familiae capite Placido.

lippo Tudertino. Comprobat^o ordo est sub diui Augusti-
ni regula à Benedicto vndecimo, & Urbano sexto.

1. Templariorum ordine exautorato, profususq; deleto,
continuo succedit ordo militum sancti Ioannis, anno Do-
mini millesimo trecentesimo decimo sub Clemente quin-
to: successeruntq; Ioannitæ milites magna ex parte Tépla-
riorū reliquijs. Cui ordini accessit ordo militaris Teutho-
nicorū sanctæ Mariæ. Horū insigne est candid^o amictus cū
nigra cruce. Ex instituto barbam nutriunt, neminem nisi
ex suo genere admittunt. Ex Hierosolymis pulsi Pruteni-
am, pulsus infidelibus, receperunt.

2. Ordo sanctæ Brigidæ anno Domini millesimo trecen-
tesimo quinquagesimo nono primū exoritur sub Urbano
quinto, viris & mulieribus sub eodem tecto habitantibus
institut^o: ita tamen, vt superiora tabulata mulieres, inferio-
ra vero viri colerent. Templum erat vtrisque commune,
ita vt omnibus abbatissa præfesset. Huius formula regimi-
nis toto fontis Ebraldi ordine obseruatur. Sic enim religi-
osus abbatissæ subest, vt olim virgini matri Ioannes Euan-
gelista fuerat commendatus his verbis, Mulier, ecce filius
tuus. quæ verba huic instituto occasionem dederunt.

3. Ordo Iesuatorum primū apparere cœpit anno do-
mini millesimo trecentesimo sexagesimo sexto in vrbe Se-
nensi, sub Urbano quinto. Priuatas domos incolunt, certis
tamen legibus in uicem astricti, & simili ainctu à cæteris
discrepantes, auctore primario Ioanne Columbino.

4. Ordo Montoliuetensium anno Domini millesimo
quadringentesimo inualescere cœpit, primario auctore Ber-
nardo è Ptolomæorum familia in colle Senensi. Probator
ordinis Gregorius decimus tertius. Hoc fermè tempore e-
mergere cœpit ordo eremitarū Hieronymi, sub ritu tamē
diui Augustini: qui initium apud Phesulas, progressum ve-
ro in Hispania elegantissimum habet.

5. Ordo Pœnitētium fœminarum anno Domini mille-
simo quadringentesimo nonagesimo exoritur, auctore fra-
tre Ioāne Textore (Gallicè tisserrant) minorita: primum-
que huius ordinis cœnobium erigitur apud Lutetiam Pari-
siorum. Pridem hoc institutum etate beati Ludouici sedem
tenuit in cœnobio diui Antonij Campensis prope muros

Parisienses. Verùm labentibus annis illis successit conuentus virginum, qui hodie extat sub Siffertienfium regula degentium.

Ordo Minimorũ auctore diuo Francisco de Paula, natione Siculo, ad muros Turonica ciuitatis initium habet, anno Domini millesimo quadringentesimo plus minus octuagesimo.

Plura de his quicunque scire desyderat, legat Raphaelem Volaterranum lib. 21. & Polydorum de inuentoribus rerum lib. 7. qui cum cætera eleganter, & magna fide descripserit, hoc vnum ex eo fidem minimè meretur, quòd dicat temporibus diuorum Antonii, Baslij, Hieronymi, totoq; retroacto æuo monasticum viuendi genus simplex fuisse semper ac liberũ, nullisque votorum repagulis obseratum. Id quò longè absit à vero, non difficile fuerit ostendere ex his quæ ex historia Theodoriti in Iuliano Apostata declarauimus. Credibile tamen est ansam accepisse nonnullos aut detruncandi, aut certe arrodendi status monastici: qui tamen ex suis fructibus omnibus affatim sese commendabilem præbet. Quòd si quosdam reperias ob id contemptos & despectos, quòd palàm ab orbita semel inchoata recedant: tantũ abest, vt hoc nomine inculpandus sit monachus, vt maxime etiam probandus veniat. Ea enim lex magna commendatione digna censenda est, cuius obseruatores deo hominibusq; probatur: contra vero ludibrio habentur desertores. Hæc enim arbor non nisi bonos suæ nature solet producere fructus: improbi autem sunt & caduci, qui ab huius arboris succo degenerant. Minimè igitur vituperari debet, verum commendari potius ordo iste, quem non omnes pro sui excellentia aut arduitate attingere possunt. Quem qui deserunt, prorsus delirant: qui vero inchoatum prosequuntur, egregiam sane laudem, & præmia ampla reportant.

Sunt tamen nonnulli, quos malè habet monachismus: vel hoc vno nomine, quòd monachorum claustra scholæ potius, quàm monasteria dicenda veniant. Verum quid, ad me quo nomine vocentur, modo in eis mores, pudicitia, continentia, purissimæ seruentur? Id quòd sine arctissime obseruatione disciplinæ nullatenus præstari potest. Quæ rei

adegit claustraphylaces, vt qui vellent huiusmodi institutum amplecti, perpetuæ disciplinæ scirēt se esse obnoxios.

Ad hunc certe lapidem mihi offendisse videtur in sua Cappadocia Vadianus, quod pugnancia secum exigit ab hac cœnobitica viuendi formula, nempe morum puritatē perpetuam, & vinculi temporaneum nexum. Quandoquidem vbi libera, dum quis volet nec eo amplius, erit monachismi observatio, quis in officio contineri poterit? Quid aliud in claustris videri poterit, quàm fornicaria quædam, in qua modò abeuntes, aliàs vero reuertentes formicas inspicias? Nihil vbiq; stabile, nihil constans, nihil firmū illic esse poterit. Hoc verum esse sciret author ille, si modo perlegisset beati Benedicti formulam de instituto monastico, apud quem gyrouagi pessimè audiunt. Legisse item debuerat Augustinum de opere monachorum. A quibus tanquàm expertis consilium potius haurire debuerat, quàm in re incognita leuem tulisse sententiam. Nam quod humana coniectura nonnunquam vtile credit, sequens experientia noxiū esse demonstrat. Vt enim vna hirundo non facit ver, nec obscura dies vna hyemem, nec serena altera æstatem: ita nemo appellauerit mēsurnum annuūmue monachum, nisi perpetuo in suo instituto perseueret, sic scilicet vltima semper expectanda dies homini. Quod autem ad eruditionis rationem attinet, malim piū ac modestū quàm elatum multa eruditione monachum. Nec prorsus improbo magna ex parte doctrinarum expertem, modo hoc vnum curet, nempe domino reddat vota sua, quæ distinxerunt labia sua. Illudq; habeat si xū in pectore à deo perpetuò requirendū. Bonitatem, & disciplinam, & scientiam tuā doce me: vt prius habeat moribus & disciplinæ insudare, quàm literariæ eruditioni. Vtrunq; si adsit, non damno: verum prius posteriori ita præfero, vt si alterutro carendū sit, bonitas sit scientiæ anteferēda: non vt præstans modo, imò vt necessaria. Quis enim tam alphabetus, vt nesciat viros monasticę professionis illustrissimos, tamen si literarum expertes, totum orbem & vita & miraculis illustrasse? An ignoramus verè dictum à Paulo: Scientia inflat: charitas vero ædificat? Quid autem de temporaneo monachatu cœsuerit Augustinus, paucis intelliget, qui modò ad eius di-

Et animam aduerterit. Sic enim ait de opere monachorū, cap. 28. Diabolus tam multos hypocritas sub habitu monachorū vsquequaq; disperfit. circueuntes puincias, nusquam missos, nusquam fixos, nusq; stantes, nusquam sedentes. Alii membra martyrum, si tamen martyrum vendicant, alij simbras & phylacteria sua magnificent, alij parētes, vel cōsanguineos suos in illa vel in illa regiōe se audisse viuere, & ad eos pergere mentiuntur, & omnes petunt, & omnes erigunt, aut sumptus lucrosæ egestatis, aut simulatæ precium sanctitatis: cum interea vbicunq; in factis suis malis deprehensi fuerint, vel quoquomodo innotuerint, sub generali nomine monachorum, vestrum propositū blasphematur. Hæc ille. Hinc discant omnes non annum, sed continuū esse debere monachum: non varium, sed constantē: non temporaneum, sed perpetuum: atque ita pudore suffusi cessabunt perpetuum arroderē monachatum, quasi verò ab huiusmodi technis ac nugis reipublicæ Christianæ molles pendeat.

Huc etiā spectat ea, quæ de perpetuo cōtinētis voto pultim^o. Ex quibus quisquis defæcatā habet mētis acie, perspicue intelliget, quod quemadmodum sinus Perficus, Indicus, Gangeticusve ex intima ratione pertinent ad mare Oceanum, ea videlicet habitudine qua riuus pertinet ad fontem ita & paupertas, castitas, atq; obedientia iuri diuino euangelico fœdere perpetuo iunguntur, ab ipso scilicet certissima origine deducta. Quid enim aliud designat lex illa paupertatis euangelica: Vnde quæ habes, & da pauperibus, Mathei decimonono. Vnus item apostolicus, quo omnia discipulis erant communia, Actuum secundo.

Præterea quis riuus à fonte intimius deduci potest, quam cœlibatus ab eo quod scriptum est, Sunt qui se castrauerunt propter regnum dei. qui potest capere, capiat, Mathei 19. Quæ verba hortantis esse ac vehementer allicientis, non autem absterrentis, vna est sanctorū patrū sententia cōcoris quasi ita dicat, Beatus qui poterit capere, quando scilicet non expedit nubere. quale & illud est, Beati pauperes spiritu, &c. Cui adhortationi multis rationibus succinit Paulus, priore ad Corinthios 7. Qui, inquiens, matrimonio iungit virginem suam, bene facit: & qui nō iungit, melius fa-

cit. Idēq; arbitratur bonū esse hominē mulierē non tangere: quin potius optat omnes esse sicut seipsum, utpote coelibes & innuptos, atque adeo virgines. Iam vnde obedientiæ promptitudo deriuari queat aptius, & hauriri commodius, quā ex eo quod apud Lucam nono scriptum est: Qui vult venire post me, abneget semetipsum? Hinc vastissimum pelagus prodijt apud Cassianum de institutis renūciantium. Hinc est illud Augustini oraculum, Tolle voluntatem, infernus nō erit. Hinc & illud abbatis Ioseph oraculum decimasexta collatione, quo legali quadam sanctione apud viros spirituales perscriptum esse asserit, quod nemo plus iudicio suo quā fratris credere debeat, si nunquā velit diaboli calliditate deludi. Hinc & illud Sapientis oraculum, Ne innitaris prudentiæ tuæ. Sic enim fiet, ut nihil per contentionem, neque per inanem gloriam, sed in humilitate alter se submittat alteri, suadente Paulo, Honore inuicem præuenientes. Qua in re audiendus est abbas Ioseph capitibus vndecimo & duodecimo. Scriptū enim est, Vir spiritualis omnia diiudicat, etiam secreta dei. Carnaliū vero ridicula capita potius subsannanda veniunt, quā curanda. Non enim accipit stultus verba prudentiæ, nisi dixeris quæ versantur in corde ipsius. His tribus euangelicæ doctrinæ fluentis absorbeat ac suffocatur Cerberus ille triceps, qui suo ore trifauci orbē vniuersū deuorare cōtendit: quem graphice depinxit diuus Ioannes in sua Canonica, ita dicens: Omne quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, quā castitas suffocat: aut superbia oculorū, quā spontanea paupertas extinguit: aut superbia vitæ, quam suffodiens mansuetissima obœdientia radicitus euertit. Iam igitur aptissimè succedit de obedientiæ vi, energia, venerandōque instituto priuatim ac speciatim differendi locus.

Voti obœdientiæ antiquissimum institutum liquidò demonstrare.

f iij

Nec vlla re minus aut vetus aut priscum fuisse obedi-
 etiæ institutū existimabit, q̄squis præfecturę in cę-
 nobiis rationē vel ipsi^o p̄fecti nomine cōsiderauerit.
 Nam abba quid aliud quā patrem significat, teste Paulo,
 qui ait: In quo clamamus abba pater, sumptum nomen à ve-
 tustissima lingua Hebraica: cum episcopus nomen sit recen-
 tius, utpote ex Græco desumptum? Ut autem ex nomini
 vetustate rei etiam deprehendatur antiquitas, constat fili-
 os prophetarum olim appellatos, in quos ipsi propheta ius
 paternum exercerent, eos & eruditione instituendo & mo-
 ribus. Erat ergo pater spiritualis is, quem hodie abbatem
 vocamus: sicque ab eo tempore in hanc vsque ætatem deduc-
 ta est spiritualium filiorum selecta, ac verē monastica ob-
 cediencia. Cui præstandę obnoxij erant ij, qui filij diceban-
 tur prophetarum. Non enim alia ratione filij aut diceban-
 tur, aut erant, quā aut morum disciplina, aut sapiētia eru-
 ditione. Hi nimirum erant, quorum vetustatem recenset in
 Hebræis diuus Paulus, dum ait: Circumierunt in molotis,
 in pellibus caprinis, egentes, angustati, afflicti, quibus
 dignus non erat mundus. Tales, inquam, erant hi, qui-
 bus Helisæus tuguriola extruenda curauit: & quos alioqui
 fame perituros aluit. 4. Regum 4. & 6. Hos sola obediencia
 filios faciebat, & morum disciplina. Non est ergo recē-
 inuentum obediencia monastica aut res, aut nomen.
 Nam de ea speciatim loquimur.

De Essæorum obediencia quid attinet dicere, quorum
 disciplina viuendique formula, ac parendi necessitas, a Io-
 sepho pariter ac Philone multis nominibus commendat-
 tur. A verbis eorum recensendis abstinemus. Alio enim
 loco enarrata sunt.

Iam quam obediencia in propriæ voluntatis abdi-
 catione consistat, Christus Dominus nihil aliud, quā
 obediencia statuit, quum ait: Si quis vult venire post
 me, abneget semetipsum: tollat crucem suam, & sequa-
 tur me. Abnegat autem se, cui nihil iam restat agen-
 dum ex propriæ mentis arbitrio, sed alienæ subiecit o-
 mnia voluntati. HVC Etiam & illud spectat,
 quod Dominus ait: Nisi conuersi fueritis, & efficiami-
 ni sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum.

Atqui paruulus non proprio, sed alieno, & eo quidē pater
no, regitur arbitrio. Qua de re præclarè diuus Hierony-
mus ad Rusticum monachum ait, Præpositum monasterii
timeas, vt dominum: diligas, vt patrem: credas esse salutare
quicquid ille præceperit, nec de maiorum sententia iudices,
cuius officii est obcedere, & implere quæ iussa sunt, dicente
Moysē Audi Israel, & tace. Chrysostomus aduersus vitupe-
ratores vitæ monasticæ huiusmodi obcedentiam ita com-
mendat, vt in ea vitæ monasticæ proram puppimque consti-
tuat. Obcedentię vim sanctę atque energiam eleganter il-
lustrat Casianus in collatione abbatis Piamonis: qua per-
lecta, nemo nisi cum summa impietate obcedentię voto de-
trahere potest. Quæ quidem apud dominum tatum valuit,
vt suis cultoribus spiritū prophetiæ impetrarit. Author hu-
ius rei idem ipse Casianus de institutis renunciatum lib.
quarto, vbi de abbate Ioanne cap. xxiii. sic ait, Ponimus pri-
mum abbatem Ioannem, qui commoratus est iuxta Lico,
quod est oppidum Thebaidis: quiq; propter obediētia vir-
tutem vsque ad prophetiæ gratiam sublimatus, sic vniuer-
so claruit orbi, vt etiā regibus mundi huius merito suo red-
deretur illustris. Nam cū in extremis, vt dixim⁹, Thebaide
partibus commaneret, nō ante præsumebat Theodosius im-
perator ad præpotentiū bella tyrānorum procedere, quā
oraculis illius animaretur atque respōsis. Quibus confidēs
velut cœlitus sibi delatis, trophea de bellis desperatis atque
hostibus reportabat. Hæc ille. Iam quis tam impius, vt dā-
nare audeat pium obediētia institutum, cum videat illud
domino probari signis atque miraculis? Deus est qui iusti-
ficat, quis est qui condemnet?

Totus Casiani liber de institutis renunciatum refertus
est huius obediētia spiritualibus emolumentis, ex quo cō-
pertum cuius esse poterit nō sine numinis afflatu mētibus
hominum immissam fuisse hęc obediendi legem: cū idem
in proœmio ita dicat: In Thebaide cœnobii est quanto nu-
mero populosius cūctis, tanto conuersationis rigore distri-
ctius. Siquidem in eo plusquā quinque milia fratrum sub
vno abbate reguntur, tantaque fit obediētia hic tam pro-
lixus monachorum numerus omni æuo seniori suo subdi-
tus, quanta non potest apud nos vnus vni vel obedire per-

modico tempore, vel præesse. Quorum tam longa perseverantia, humilitas atque subiectio, que admodum tam diuturna perduret, quæve institutione formetur, per quam usque ad incuruam senectam in cœnobio perseveret, opinor nos debere perstringere. Hætenus ille. Vides renunciatio nem hoc loco designari non annuam, sed perennem: non rariam, sed perseverantem, non momentaneam, sed perpetuam. Quod & apertissimè cap. xxxiii. ostendit, dicens melius esse non vouere, quam post votum promissa, non reddere: sed que non temere recipiendos eos, qui renunciaturi accedunt, ne rei grauioris supplicii efficiantur. Quin & totum cap. xxxvi. meminit huius perseverantiæ usque ad mortem duraturæ. Memineris, inquit, quod si quæ destruxisti, iterum reedifices, præuaricatorem te constituas: sed potius in hac nuditate, quam coram deo & angelis eius professus es, ad finem usque perdures. Non enim qui cœperit, sed perseverauerit in his usque in finem, hic saluus erit. Hæc ille. Nulla in his verbis reliqua esse potest temporanei monachatus cõstitutura: quam disciplinæ ecclesiasticæ osores suo Marte exco gitarunt, huc respicietes, ut dum de perpetuo temporaneum, deque necessario arbitrarium monachatum constituere molitur, huiusmodi professionem monasticam breui, si queat, momento annihilent ac perdant. Verum ut nunquam liuori deesse poterit quod arrodat, deerit tamen quod deoret, cõsumat, aut perdat. Est enim omni adamante solidior, omni candidior ebore, omni denique gemma venustior vitæ monachalis honesta disciplina: quæ nec dissoluere possunt aut machinæ, aut rauco fulgura missa sono. Et ut cætera o mittam, firmum sane ac perseverans vitæ monachalis institutum florentissima diu Augustini ætate viguisse perspicuum adeo est, ut in ea re si quis hæsitet, nihil aliud quam inscitiam suam prodat, idque magno suo nominis incõmodo. Quid enim stupidius est, quam de mente Augustini dubitare, que nullo non loco se præstet obuiam eius scripta vel ab ipso libere salutati? Libet igitur pauca ex plurimis delibare. primum occurrit illud, sermone de obediencia: Placuit vobis omnibus vnum in deo sentire, & omnia cõmuniter possidere. Hæc autem facere voluistis non coactè, sed sponte: & usque ad mortem viuere sine proprio profiteri voluistis. O presby-

ter attende, & vigilanter attende, q̄ promittere tuum fuit, sed dimittere nō est tuum. Alligatus es vxori, noli iam quere solutionem. Absolutus es ab vxore, noli iam quere vxorem: quia tecum habes causam. Ligasti te mihi, nunquid te compuli? Nunquid te rogavi, vt venires? Nunquid applausi promittens hæc & illa? Absit omnino. Igitur esto fidelis, & dabo tibi coronam vitæ. Noli mihi resistere, sed esto vsq; ad mortem obœdiēs. Noli mihi resistere, quia omnis potestas à deo est: & qui potestati resistit, dei ordinationi resistit. Non tamen veni, vt super vos potestatem haberem: sed tantum, vt cū fratribus meis viuerem in solitudine. Et ecce nunc episcopus sum, & pauperem me esse non erubescō. Quare? Quia pauper paupertatem seruare promisi. Cauete igitur, ne me pauperem relinquatis. Pauperes tecum esse voluistis, cauetē ne diuitiis capiamini. Illud quoque ad obœdiētiae vinculum pertinet, quod subiungitur. Cauete ergo sacerdotes, ne aliquis vestrum audeat insurgere contra prepositum vel presbyterum, qui omnium vestrum curam gerit. Ipsi enim positi sunt in ecclesia ad nostram utilitatem, vt prouideant quid agere debeamus, vt etiam pro nobis rationē deo reddat, & vnitatem ecclesiæ custodiant: de qua dominus nos voluit esse sollicitos, ne tanquam oues nō habentes pastorem per diuersos errores ab vnitatem fidei diuisi essemus. Sicut enim vnus est dominus, & vnus pastor: sic & vnū ouile esse voluit. Propterea noluit dominus scindi tunicam incōsutilem, quæ integra erat, quia non patitur ecclesiæ violari vnitatem. Ideo Paulus ait, Obsecro fratres per nomē domini Iesu Christi, vt nō sint in vobis schismata, sed seruate vnitatem spiritus in vinculo pacis. Nam sicut multi radii procedunt ab vno sole, & tamen vnum lumen est: ita & nos multi ab vno capite procedentes, omnia pacificè & communiter possidere debemus. Ex hoc certe diui Augustini loco oculatus quisq; facillè deprehendet sanctæ obediētiae originem ex scripturæ sacræ fontibus deriuari. Nam si, auctore Paulo, obediendū est principibus ac ducibus, quos tāquam legem viuam præesse politię necesse est, hinc planum esse omni regendæ & instituendæ cōgregationi opus esse non mutis tantum legibus, verū & viuā lege vt sunt in politia principes, in familia parentes, & in eccle-

sacro cōiūto pastores, quos meritò quis vocet nomophylaces. Et hi quidem frustra instituuntur, nisi subsint iusta parendi necessitate obligati. Si igitur necessaria est obedientia pro tuenda ciuili tranquillitate & concordia, quanto magis vbi de salute animæ, conuersione morum, & rerum diuinarum contemplatione alenda fouendâque agitur? Quæ omnia tractantur, in cœnobiis ad disciplinæ regulam ritè comparatis. Quàm enim vtilis sunt huiusmodi cœtus, & sacra comitia, tam necessaria sunt leges, & qui legibus conseruandis præfunt nomophylaces. Quæ omnia vana forèt, nisi accesserit obedientiæ vinculum, parendique necessitas. Ideoque meritò hoc loco diuus Augustinus exigit à sibi credito monachorum grege, iure, & eo quidem iustissimo, debitam obedientiam: cuius necessitatem ex sacre scripturæ fontibus haurit, seruandamque omnibus proponit. Idem quoque in sermone de communi vita clericorum ad fratres eremitas sic inquit, Ecce ego dico audite. Qui societatem communis vitæ iam susceptam deserit, à voto suo cadit, à professione sancta cadit. Obseruet iudicet scilicet deum, non me. Et paucis interiectis sequitur, Ego scio quantum mali sit profiteri sanctum aliquid nec implere. Vouete, inquit, & reddite domino deo vestro. & Melius est non vouere, quàm vouere & non reddere. Virgo si nõquam fuit in monasterio, & sacrata est, illi nubere nõ licet: si autem cœpit esse in monasterio & deserit, virgo est, sed dimidia ruit. Clericus si à proposito cecidit, quo professus est communiter viuendi societatem, dimidius & ipse cecidit. Hæc ille. Nemo certe inficiari potest ex Augustini officina prodisse locos, quos nuper citauimus: cum apertissimè declarat suum de vita monachali institutũ, eiusque ingressum ac progressum. Quorum nemo conscius esse poterat, nisi vnus Augustinus: præsertim cum nominatum ceteri sui sanctissimi instituti indiuiduos comites, auctoresq; & fautores. Quæ omnia non nisi ab Augustino dici poterunt, sed ne cogitari quidem.

Rideat ordinem monasticum quantum velit scurriliter Erasmus, nihil prorsus inde referet à viris cordatis, nisi sinistram aut emulatores aut signorum suorum delictoris opinionem. Dum enim aliis inurere notam existit

mat, grauiorem sibi proprii nominis iacturam parat: ac veluti in puluerem sufflans, oculorum sibi aciem lucemque adimit. Deniq; malum ad se attrahit, vt Cæcias nubes. **Qui** dum Paulini paraphrastæ personam sustinet, sibi temperare non potuit, quin scurram ageret statum monasticum traducens, mutatis parumper elemētis. Carmelium, Augulium, Franquillium, Benoſium, portetosa nomina suo Marte cōficta vnus protulit, secundum credo non habiturus nec histrionem quidem, aut mimū imitatore. Non enim ita debuit diui Pauli autoritate abuti, vt his scōmatibus suo nomine cæteris illuderet, & quidem viris, quales eos magna ex parte existimo, non sine honoris præfatione nominādis, & eo quidem si nō doctioribus, certe (absit inuidia verbo) melioribus, magisq; probatis deo & hominibus. Idem quoque Erasmus in sua cōcionatoria sylua ægrè admodum ferre videtur, si quis monachum appellauerit Augustinum, quem tamen perpetuo & continentia & paupertatis voto fuisse adstrictum inficiari nemo poterit, qui in suorū lectione voluminum vel mediocriter versatus fuerit. Nam quid apertius his Augustini verbis: Episcopus sum, & pauperem me esse nō erubescō. Quare? quia pauper paupertatem seruare promisi. Atque vtinam sibi temperasset ab istis Erasmus, in quibus edendis nihil præter dedecoris aut ignominia notam sibi comparasse potuit, vt qui volens nolens Augustinianæ familiae legibus per sanctè iuratis fuerat adstrictus. Prosit quod hic dicimus posteritati, vt saltem pudor auocet reliquos ab huiusmodi impio & irreligioso liuoris ac detractōnis exemplo. Est autem hæc sylua, vt de ea aliquid obiter dicam, noua quadam feritate insignis aduersus doctores sacros, vt illud dicere possumus, Egressus est aper de sylua, singularis ferus depastus est eam. Singularem ferum appello, qui omnes præ se aut contemnit, aut mordet, aut lacerat, aut arrodit. **Qui** dam ad declamationes agendas quinam imitandi sint proponit, primas, cæteris longo interuallo sepositis ac semotis, Demostheni ac Ciceroni tribuit. Hoc est verè syluam constituere, hoc est frondosam verborum lenocinio, & ad aures mulcendas magis quam ad excitandos affectus Christiano more fructuosam.

Qui scire debuerat loquendum esse ad cor Hierusalem, quodque in concionibus declamandis post fusam ad dei orationem prora & puppis in zelo consistit: nequando dicatur, Prophetæ tui prædicauerunt tibi falsa & vana, & noluerunt aperire iniquitatem tuam, vt te ad penitentiam prouocarent. Iam quis ignorat Paulum ex professo in concionibus tractandis: qui ad Corinthios priore cap. 2. ait, loquimur non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes. Sed rem totam acu tangit in eo quod mox sequitur, Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus dei. Stultitia enim est illi, & non potest intelligere, quia spiritualiter examinatur. Deniq; in hoc totus versatur, vt doceat aut nihil conducere, aut parum habere momenti ad rem euangelicam humanæ sapientiæ lenocinia: quæ potius stupidum ac propria philautia ebrium reddunt concionatorem, quàm afficiant auditore. Cuius hic vnus scopus esse debet, vt somnolentos excitet, gelu torpentes accendat, & de saxeis, quoad fieri poterit, cerea reddat pectora. Quod minime fieri poterit, dum aures tantum mulcentur, nisi cor ipsum penetraverit vis atque energia verbi.

Nec hoc cõtenta errore viri huius audacia, suæ insuper cæsura temeritate adiungit. Dum enim ab eo recedunt orthodoxorum dotes, vix vnus euadit & alter sine nota & flagello. Origenes nihil attingit affectu. Tertullianus apud hunc censorem nostrum durus & Afer, nec scurrilitatis suspicione carens. Hilarius parum habet gratiæ. Ambrosius nostræ ætati est incommodus, si creditur huic Rhadamantio, ac etiã subobscurus. Hieronymus, quod non nisi presbyter esset, parum in concionando exercitatus. Augustinus, si tamen hunc audimus, numeris similiter definentur plus satis gaudet. Gregorius eadem nota apud hunc innotetur: cum nesciat hic iudex temerarius, quantum possit docendi formula ad mouendos affectus, iuuandamque auditorum memoriam. & tamen hoc ineptum videtur, sed apud ineptos cæcosque & iniquos in hac re iudices. Bernardus arte caret, ad formandum mores non prorsus inutilis, sed monachorum. Gerson totus friget apud hunc: qui vix

nam simili calore aut arsisset, aut certe tepuisset. Thomas naturæ potius debet quam arti, si quid habet aptitudinis. Reliqua concionatorum turba apud hunc agonothesam, sed in ea re vix elementarium, iam toto est explosa teatro. Sicque nemo morsus huius apri euadere potest, etiâ si pulsatus roget, & pugnis bene cæsus adoret, vt liceat paucis cum dentibus inde reuerti. Cùm autem vix vllus ex sacris doctoribus huius momi censuram morsumve effugiat, soli Demosthenes & Cicero ad astra feruntur: adeoque præferuntur cæteris, vt neminem habeant cui conferri possint: cùm tamen, quod ad concionandi negocium pertinet, & ad excitandos ad pœnitentiam animos nemo sit ex toto cœtu enumeratorum vel infimus quidem, qui non plus promoveat negocium Christianum, quam omnes humanæ professores sapientiæ: cùm isti nihil habeant cum phrasi verbi diuini commune. Isti tantum mulcent prurientes aures: illi vero incendunt etiam penetralia cordis. Hoc agnouit qui dixit, nempe Paulus in Hebreis cap. 4. Viuus est sermo dei & efficax & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vsq; ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum & intectionum cordis. Sic hodie vltro se offerunt temerarij iudices rerum, quas non nouerunt, quas nec extremis quidem digitis vnquam attigerunt. Nam hic mihi dicat Erasmus, quoties ad populum concionem habuerit, quot hominum chiliades ad pœnitentiam adduxerit, qui tamen editis à se opusculis monachorum centurias non paucas (quod vtinã negari posset) à propriæ professionis auocauit instituto: si non ex industria, certe magnã in hoc præbuit occasionem, dum illis arma parat tuendæ desertionis post desertum ac dissolutum suę professionis vinculum. Iam qui nihil est expertus (de vsu concionandi loquimur) quid scit? Scire autē debuerat, quòd vir simplex ac timens deum zelo dei armatus, etiam si modico humanæ sapientiæ fultus adminiculo plus adferet vna concione prouentus ad excitandos piorū animos, addo etiã & impiorū, q̄ quiuis tota eloquētię panoplia stipatus, aliàs euacuaretur crux Christi, vt Paulus indicat. & id quidem quotidiana docet experientia. Sed probatione quid opus est? Nonne hoc ipsum Lucas docet in

Actis apostolicis? Scriptum enim est, Videntes constanti Petri & Ioannis, comperto quod homines essent sine literis & idiotæ, quasi dicas nihil artis habentes, admirabantur, & nihil poterant contradicere. Curabit igitur concionator, qui modo rem vtiliter gerere volet, vt eos in se recipiat affectus, quos alii infundere cupit. Id quod orationis zelus præsidio assequi poterit. Plus enim profecisse in concionando experientia docuit viros zelo armatos, quam toto eloquentiæ satellitio stipatos. Sed quid opus est verbis, cum nihil aliud doceat Paulus, qui ad Ephesios scribens ait, Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus rectores tenebrarum harum, cõtra spiritualia nequitie in cœlestibus: propterea accipite armaturã dei. Pergit autem describẽs huius armaturæ speciem. State, inquit, succincti lumbos vestros in veritate, & induti loriceam iustitiæ, & calceati pedes in præparationem euangelij pacis omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia telonequissimi ignea extinguere. Et galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est verbum dei, per omnem orationem & obsecrationem orantes omni tempore in spiritu, & in ipso vigilantes in omni instantia & obsecratione pro omnibus sanctis, & pro me: vt detur mihi sermo in aperture oris mei cum fiducia, notum facere mysterium euangelij, pro quo legatione fungor in catena. ita vt in ipso audeam, prout oportet me loqui. Hæ scilicet sunt artes, hæc sunt vera concionatoris arma, quibus instruendus est ac munendus Christianus concionator: nisi malit orator esse vaniloquus, carens fructu, solo frondium virore contentus. At huiusmodi oratorem non instruit Paulus: quem tamen, sed falso, ecclesiastem appellat Erasmus. Proinde caueat, ne his Sirenum cantibus indormiat, quisquis concionando salutem animarum inuigilat: ne multum laboris insumens, nihil inde referat proventus, præter inanes apud quosdam aures popularis flatus: vt olim per figuram accidit sacratissimis Christi discipulis, qui tota nocte laborantes nihil prenderunt, vsque dum mittentes in dexteram nauigij rete, super piscaturæ vberes (& propria expectatione ac labore ampliores) fructus reportarunt. Quandoquidem euntes ibant & flebãt mittẽtes semina sua: veniẽtes aut venerunt portantes

manipulos suos. Et hoc quidē ipsum declarat germana vocabuli ratio. Siquidem coheleth, quem nos ecclesiasten dicimus seu concionatorem, Hebræis congregantem significat: eum nimirum designans, non qui spermologus tantum est aut seminiuerbius, nihil aliud quàm aures demulcens: sed qui viuę vocis ardore & actu auersos à lege dei, ac quodammodo Sirenum cantibus dementatos, ad pœnitentię lineam redire compellit. Vt est in fabulis de Orphæo, qui sua dictione & cantu ingentia ligni robora rupesque faxeas saltare cogebat. Quod nunquam efficiet dictio leniens tantum & mulcens, sed viua vox & zelo accensa: quę meritò dici possit, lucerna ardens & lucens.

Hic mihi forsan respõdebit Erasmus, Hos ego omnes Christianos authores laudibus non modicis ad sydera tuli, singulorum singulas dotes enumerans. Verum quid prodest laudasse, quem mox sis vituperaturus? An non magis conspicua est vnica in scripto litura, quàm tota etiã à tergo descripta pagina? Quid enim scripsisse iuuat, si mox obscuras quę scripseris, atra linea? Aut quid prodest pulveri infixisse vestigia, si statim cauda deleantur? Quis nescit laudandum quidem parçè, sed vituperandum parcius. Deniq; quisquis ea quę suis commendationibus ædificauit, vituperando destruit, quid aliud quàm præuaricatorem se constituit?

Atqui parum decorum quispiam existimabit defunctorum manes insectari, & certamen inire cum vmbri. Huic respondeo id, quod idem ipse Erasmus aduersus Albertum Pium ait, Quid si vmbre etiam ipsę post mortem sequunt, & post mortem duratura viris innoxiiis vulnera infigunt? Hoc igitur in se recipiat Erasmus, quod Pio Alberto obiecerat. Iustum quippe est, vt quam in alios legē tulerat, eandem patiatur & ipse. Alioqui ego silendum existimarem, si ipsa quoque maledicta aut improbe scripta silerent. Quòd si adhuc apud posteros viuunt, lacerant, mordent, obloquuntur: an mihi non licebit pridem etiam mortuos, & eos quidem illastres & innoxios ab iniuria vindicare: quam recēs defunctus intulit, spirante adhuc vulnere? quando & hoc ipsum passim legimus fecisse ecclesię proceres ad retundendam maledictorum aduersus pios memoriã, ne scilicet mor-

bus vt cancer serperet: & vt vulnus acceptum antidoti cuius cautione sanaretur. Licet igitur respondere mortuo adhuc litiganti, & quidem aduersus mortuos. Ignosce lector, quòd in vindicanda Patrũ iniuria fuerim fortasse plurimus: quando hoc ipsum, si non aliud forsã atrocius, tei postulabat indignitas. Ad filum iam redeat oratio.

Tertium iam superest conscendere gradum, quo citius operis fastidium attingamus: quo scilicet demonstrandum est ineluctabili autoritate stabilitas adserciones de coelibatu non posse vllis aduersariorum machinis diuelli, sed neque dimoueri. Hic igitur finis erit toni huius secundũ

TOMVS TERTIVS.

*Inanes prorsus hæreticorum calumnias nullo
negocio discutere ac dissoluere.*

VVM ea quæ inconcussa autoritate vniuersi antiquissimo ac receptissimo probata reliquimus, cuius theodidactõ certissima sint factura fidem, quam apud omnes quoque habitura sunt: nisi forte apud quosdam præfractos, & suis iam exæcatos affectibus non desunt tamen, qui impudentium canum more oblatrent, deuoraturi si possint, quem nec arrodere queunt, monastica sacerdotalisve continentia statum. eoque peruenire contendunt frigidissimis quibusdam argutiis iam plus millies fuis ac refuis, vt nihil aliud quàm actum agere videantur, & crambem toties recoctam suggerere. Dicas eorum nihil aliud quàm vomere vt resumant, & resumere vt eorumant ea, quæ à priscis hæreticis prolata, à viris quæ sanctissimis iam pridem sepulta fuerant, volentes ac reuoluentes. Sed omnia frustra, quod exitus ipse docebit. Consilium igitur est fucos ac laruas retegere, reiectas traducere, & quàm vanæ sint quàmque futiles huiusmodi ratiunculae manifesta luce declarare: vt si saltẽ non pudet, vt sunt stupidi omnes huius erroris adsertores: pudeat saltem eos, qui non